

Gyógyszertár a segesdi kolostorban

MATOLCSY ISTVÁN

A töröktől visszafoglalt Segesd földjét I. Lipót király 1687-ben a *Széchenyiek*-nek adományozta. Nem sokkal ezután a segesdi váromokon letelepedtek a ferencesrendi szerzetesek. A korabeli háborús hangulat miatt először csak egy fatemplomot, később egy fatornyos kápolnát építettek. A plébánia 1748-ban egyszerű zsuppfedeles épület volt.

A nagy templom valamint a kolostor keleti és északi szárnyának felépítése 1756-ban kezdődött és tizenkét évig tartott. A kolostor nyugati szárnyának falait 1769-ben kezdték el fölhúzni. A nyugati szárny földszintjét patikának szánták, építését Somogy vármegye saját ügyének is tekintette. Az építőiparosok mellé munkásokat adott és azoknak három esztendőn keresztül évi 200 forintot fizetett [1].

A segesdi gyógyszertár felszerelését a ferences rendtartomány nagykanizsai gyógyszertárától kapta [2]. Az 1714-ben alapított nagykanizsai gyógyszertár át-helyezését engedélyező zágrábi Pater Provinciális 1769. III. 5-én erről így ír: Nemes Somogy Vármegyének kegyes akarátát teljesítjük akkor amikor patikánkat az ő jó Patikusával együtt a nyilvános gyógyszertárak hiánya miatt Kanizsáról Segesdre visszük. Ferences rendünk szegénysége miatt a gyógyszeréért és nem kincsgyűjtés céljából, hanem a patika hibátlan fenntartása érdekében fogadják majd el testvéreink fáradozásaik díját, amelyet a mindenkori adakozók pénzbeli alamizsnaként adnak nekik [3]. A világi betegek számára is nyitott segesdi szerzetes gyógyszertár gazdasági szempontból keitős felügyelet alatt állott, ellenőrzését a ferences rendtartomány apostoli syndikátusa mellett a nemesi közgyűlés ökonomusa látta el.

Somogy vármegye oltalmába vette az új segesdi gyógyszertárat. A patika megnyitására 300 forintot küldött a CONVENT megbízottjának. A felszerelés átszállításáról *Dezso József* főszolgabíró gondoskodott. A 4000 forintra becsült gyógyszertári felszerelésért ekkor Nagykanizsa Segesdtől semmit sem kapott, később 1775. július 7-től atyák részére ingyen szállította jó minőségű gyógyszereket a segesdi rendi gyógyszertár [4].

Említésre méltó nominatissimus apothecarius volt *Pix (Büx) Simon*, aki remek szervező készségével megnyerte az építkezés ügyének a környék mesterembereit, az urakat, a jobbagyokat is, a patikaszárnny építésétől távolmaradni senki sem akart. *Pix Simon* patikus testvér 1770-ben súlyos betegségben meghalt és őt a segesdi templom homokkriptájában temették el. Jeltelen sírjának esontjait szétszórták ismeretlen kriptafosztogatók.

A segesdi kolostor-gyógyszertárat 1781-ben *Lukács* és *Gellért* testvérek kifestették, a patika-üvegekre, fatégelyekre, a fiókokra és dobozokra aranyozott pajzsokat és feliratokat készítettek. A mai alsósegesdi plébániahivatalban a régi gyógyszertár boltjének közepén most is látható freskó az Irgalmas szamaritánus evangéliumi jelenetét ábrázolja. Itt működött 200 évvel ezelőtt az a gyógyszertár, mely alapításakor a Szent Didák nevei kapta [5].

A Szent Didák gyógyszertár 1769-ben kezdett működni, jóllehel a kolostor-építés és fölszerelés csak 1781-ben fejeződött be. A rend tagjai mesterségükkel és művészetükkel, Somogy vármegye pénzzel és fogatokkal, a *Széchenyi* család pedig különféle adományokkal segítette az építkezést. Támogatást adott az *Inkey*, a *Festetics* és a *Somsich* család. A munka dandárját azonban az egyszerű polgárok két kezükkel, fogataikkal végezték.

A segesdi szerzetesek szívesen gyógyították beteg embertársukat. A beteg ápolásának, gyógyításának kötelezettségét megtaláljuk *Asszisi Ferenc* regulájá-

Freskó a segesdi Szent Didák gyógyszerertárban

nak VI. fejezetében, mely szerint a beteg társat a többi rendtársnak ki kellett szolgálni, mint ahogy az ápolást ők maguk is kívánták betegségükkor [6]. A betegek ápolására Segesden ápolószobákat rendeztek be. Segesden voltak olyan laikus testvérek is, az úgynevezett aromataribusok, akik fűvekből, illatos növényekből, szárított virágokból enyhülést hozó orvosságokat készítettek. A gyógyszerertárral rendelkező kolostorokban, így Segesden is, dolgoztak chyrurgus patikus testvérek. Ezek a sebész-gyógyszerészek igen műveltek voltak. Főként egyházi tilalmak miatt tartózkodtak az égetéstől, a metszéstől, a vágástól, ugyanakkor kutatták a fűvek gyógyító hatását s abban az időben annak hasznát a nép látta, amelynek papja egyúttal orvosa is volt. Az 1612-ben, majd 1723-ban hozott római nagykáptalanok határozatai szerint a beteget látogató aromataribus csak orvosi tanácsra adhatott orvosságot a szenvedőnek. Ha a beteg egészsége károsodást szenvedett, az aromataribusot kiíltották a kolostorból. E határozatok szigorú előírása szerint világi betegeknek házi (kolostor) büntetés terhe mellett tilos volt orvosságot beadni [7].

A segesdi kolostorban dolgozó apothecariusok világi betegeknek is készítettek orvosságokat. Somogy megyében — egészen 1781-ig, amikor Kaposváron az Arany Oroszlán gyógyszerertár megnyílt — csak az andocsi és segesdi kolostornak volt világi betegek számára is nyitott gyógyszerertára. A tehetősebb polgárok Pozsonyba, Bécsbe, később pedig Budára mehettek orvosságért, de a szegény nép fiai és a betegágyhoz kötöttek csak a kolostorpatikában készített medicinától várhattak gyógyulást. A segesdi kolostor-gyógyszerertár megnyitása a nép számára társadalmi szempontból haladó volt, a tapasztalt chyrurgus-patikus testvérek megyénk közegészségügyének fontos láncszemei voltak a XVIII. században.

II. József 1781-ben rendeletet adott ki, amelynek értelmében a segesdi szerzetes-gyógyszerertárt meg kellett szüntetni, be kellett volna zárni. Sigray Károly főispán 1781. szeptember 3-án Somogy vármegyéhez írott levelében a szerzetes rend iránt sajnálkozását, nagyrabecsülését és tisztelétét is kifejezi, de „Felséges

Királyi Parancsolatok" kötelező betartására hivatkozva betiltja a segesdi patika működését, mert „Apothecarius Frátereknek ámbár elégséges tudományuk van, de a Medica Facultáson ők Aprobálva nincsenek” [8]. Somogy vármegye vezetői az 1781. december 3-án tartott közgyűlésen helytelenítették a patika bezárásának rendeletét.

Tudták, hogy a megye egyetlen, néhány hónapja megnyílt világi gyógyszer-tára kevés, mert — „vármegyénknek határai kaposvári patikától oly messze esnek, mely miatt a távol levő betegek mindenekelőtte orvosságokhoz juthatnak vagy terhesen sýnlődni vagy gyámoltalanul elveszni kényyszerűnek” [9]. További világi gyógyszer-tárak felállítása ekkor még lehetetlen volt, ezért a megyegyűlés résztvevői kérték a főispánt, hogy szükség esetén dolgozzanak, álljanak helyükön a szerzetes-patikák. Tény az, hogy 1781-ben a segesdi kolostor-patikában dolgozó *Steinmahler Faustin* laikus testvérnek — aki chyrurgus apothecariusként dolgozott — képzése nem volt. Ezért a rend főnökei a budai egyetemre küldték, ahol 1786-ban jóváhagyott sebész-patikusai képesítést szerzett [10]. *II. Józsefnek* a szerzetes rendek működését korlátozó rendelkezései miatt *Steinmahler* szeretett volna világi gyógyszerész lenni, hogy széles körben hasznosíthassa tudását, de korai halála megakadályozta ebben. Segesdi melletti Alsóbogát pusztán 1786. március 22-én *Boronkay József* földbirtokosnál halt meg.

A segesdi szerzetes-gyógyszertár ilyen viharok után tevékenységét tovább folytatta egészen a XVIII. század végéig. Világi betegek részére 1796. november 15-én megszűnt a segesdi gyógyszer-tár. Berendezését a keszthelyi rendházba szállították. A szerzetes-gyógyszertár fenntartásának érdekében *Fabsich Antal* segesdi előljáró 1800. május 25-én 1300 forintért megvásárolta egy megszűntetett kisebb bécsi gyógyszer-tár felszerelését és azt Segesdre hozatta. Ez a gyógyszer-tár rövid ideig és utolsó gyógyszerkészítő tevékenységként kizárólag a rendház tagjai számára készített orvosságokat. — A kolostorpatikában jelenleg plébánia hivatal van, nagyrésztében a kolostornak szociális otthon működik.

A több mint 200 éves Szt. Didák gyógyszer-tár fennmaradt emlékeinek megmentéséhez egy szélesebb körű társadalmi összefogásra lenne szükség.

Összefoglalás

1769-ben Somogy megye kívánságára a Segesden épülő ferences rendi kolostorba került a Nagykanizsán megszűnt rendi gyógyszer-tár. *II. József* 1781-ben elrendelte a patika bezárását, de a nemesi közgyűlés a lakosság ellátása érdekében úgy döntött, hogy dolgozzanak tovább a szerzetespatikák. A Szt. Didákról elnevezett segesdi gyógyszer-tár világi betegek részére 1769. november 15-én mégis megszűnt, berendezését a keszthelyi rendházba szállították.

Irodalom

1. *P. Takács I.*: Szt. Ferenc fia! Veszprém Egyházmegye területén különös tekintettel a XVII. és XVIII. századra. Veszprém, 1948. I. 142. o.
2. *Blázy Á.*: A gyógyszerészet megjelenése és fejlődése Zala megyében 1711—1847. Zalaegerszeg, 1974. 28. o.
3. Somogy megyei levéltár. Prothocoll. 1769. 576. o. P. Bernardinus Major levele.
4. Cessenika Ottó rendtartományi titkár levele. Nagykanizsa. Ferencesrendi levéltár.
5. *P. Takács I.*: *Ibid.* 1. II. 118. o.
6. *P. Takács I.*: I. Szt. Ferenc iratai. Budapest, 1929. 61. o.

7. Nagy B.: A ferences szellem és hatása hazánkban. Eger. 1901. Főgimnáziumi értesítő.
8. Somogy megyei levéltár. Prothocoll. 1781. 148—149. o.
9. Somogy megyei levéltár. Prothocoll. Tertium 1781. 649. o.
10. P. Takács I.: Ibid 1, II. 120. o.

И. М а т о л ч и : *Аптека в шегешдском монастыре*

В 1769 году по просьбе области Шомодь в монастырь францисканского ордена построенный в Шегешде была переведена аптека ордена из Надьканнижа. Йозеф II. в 1781 распорядился о закрытии аптеки, однако собрание дворян в интересе обслуживания населения приняло решение, чтобы аптеки орденов дальше функционировали. Тем не менее шегешдская аптека им. Св. Дидака все же прекратила работу для светских больных 15-го ноября 1769 года, оборудование перевезли в дом ордена в г. Кестхей.

I. M a t o l e s y : *Pharmacy in the monastery of Segesd*

It had been the wish of the county Somogy in 1769 to instial the pharmacy of the holy order closed in Nagykanizsa in the monastery of the Franciscan Order to be built in Segesd. Joseph 2nd has ordered the closing of it in 1781 but in the interest to supply the population, the general assembly of the gentry has decided for the further operation of pharmacies of the holy orders. Nevertheless, the pharmacy of Segesd called after St. Didak closed its doors for secular patients on the 15th of November, 1769 and its equipment was then transferred to the priory of Keszthely.

I. M a t o l e s y : *Apotheke im Kloster von Segesd*

Auf Wunsch des Komitats Somogy wurde 1769 die aufgelöste Ordensapotheker von Nagykanizsa in das im Bau befindliche Kloster des Franziskanerordens von Segesd etabliert, 1781 verordnete Joseph II. die Sperrung der Apotheke, doch fasste die Generalversammlung des Adels den Entschluss, im Interesse der Versorgung der Bevölkerung die Ordensapotheker weiter in Betrieb zu lassen. Am 15. November, 1769 wurde die nach St. Didak genannte Apotheke von Segesd trotzdem für weltliche Kranke geschlossen und die Einrichtung in das Stifftaus von Keszthely befördert.

(Somogy megyei Tanács Gyógyszertári Központ
7400 Kaposvár, Kossuth tér 4.)